

UNIONINAKSELI

Helsingin näkyvin historiallinen akseli ulottuu Tähtitorninmäeltä Kallion kirkolle. Näkymä on komea varsinkin Tähtitorninmäeltä Unioninkadun suuntaan. Helsingin kaupunki on juhlinut tänä vuonna 200-vuotista historiaansa pääkaupunkina.

Juhlan kunniaksi on julkaistu Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan, Arkkitehtuurimuseon, Helsingin kulttuurikeskuksen ja kaupunkisuunnitteluviraston yhteistyönä professori **Henrik Meinanderin** toimittama kirja *Unioninakseli – pääkaupungin läpileikkaus* (Teos 2012). Kulttuurikeskus on lisäksi koonnut Unioninakselin tarinoita viiteen teemajulkaisuun juhlavuoden kunniaksi. Koko kirjasarja löytyy sähköisenä osoitteesta www.hel.fi/kulttuuri. *Tähtitorninmäki* on sarjassa omana teemanaan.

Tähtitorninmäkeä on juhlistettu nyt loppusyksystä myös kaksilla avajaisilla. Helsingin observatorioon ovat muuttaneet Helsingin yliopistomuseon tähtitieteen yleisökeskus ja Tähtitieteellinen yhdistys Ursa. Yleisökeskuksessa esitellään tähtitieteen perusteita, uusia saavutuksia ja historiaa. Keskeinen kohderyhmä ovat koululaiset. Myös Ursan kirjakauppa, kirjasto ja toimisto sijaitsevat observatoriorakennuksessa (osoite Kopernikuksentie 1), samoin Helsingin yliopiston almanakkatoimisto.

TALOUSTIETEILIJÖIDEN ITSEYMMÄRRYS

Taloustieteilijöitä on usein syytetty arroganteiksi ja kapea-alaisiksi teoreetikoiksi, jotka sitovat kaiken (taloudellisen) toiminnan kannustimien mukaiseen rationaaliseen käyttäytymiseen. He eivät ota huomioon ihmisten käyttäytymisen pohjalla ja yhteiskunnassa vaikuttavia erilaisia voimia. *Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa* (3/2012) vastataan monella tavalla näihin ennakkoluuloihin ja haetaan jopa avarampaa ihmiskäsitystä.

Matti Pohjola käsittelee pääkirjoituksessaan taloustieteen ja politiikan välistä kuilua, ja monissa lehden kirjoituksissa kuvataan ekonomistien ja yhteiskunnan suhdetta. **Kimmo Alajoutsijärvi** kysyy artikkelissaan, ovatko kaupakorkeakoulut syyllisiä meneillään olevaan finanssikriisiin? Syytöksiä on kansainvälisissä julkaisuissa huomattavasti enemmän kuin kirjallisia puolustuspuheenvuoroja. Alajoutsijärvi on poiminut niistä tärkeimmät viiden otsikon alle (s. 367–368). Kauppakorkeakoulujen tutkijoiden teorit myös vaikuttavat vahvasti yhteiskunnassa, liike-elämässä sekä ihmisten ajatusmalleissa ja käytännöissä. Ne ovat itseään toteuttavia. Alajoutsijärvi myös perää kvalitatiivista tukimusta finanssisektorin käytäntöjen tutkimukseen, mm. kvanttien (talousmatemaatikot eli kvantitatiiviset ammattilaiset) työhön, kannustejärjestelmiin ja ajatusmaailmaan. Tulevlla Tieteen päivillä painitaan aiheesta ”Talouden vai politiikan kriisi?”. Puheenjohtajana on Matti Pohjola ja painijoina **Heikki Patomäki** ja **Sixten Korkman**.

YLPPO.FI

Arkkiatri **Arvo Ylpön** elämäntyötä valottava mittava internet-sivusto on julkaistu (www.ylppo.fi). Hänen syntymästään on tänä vuonna kulunut 125 vuotta. Sivusto on osa Suomalaisen Klubin historiasivustoa, Suomen Kansan Sähköistä Muistia, johon kuuluvat aiemmin valmistuneet Mannerheim- ja Sibelius-sivustot. Ylpön elämäntyön kautta kerrotaan, miten suomalaisten lasten hyvinvointi on kehittynyt – lähes kehityksmaasta maailman kärkeen. Samalla valottuu päähenkilön pitkän iän salaisuus. Kirjoittajat ovat Suomen johtavia historioitsijoita, lastenlääkäreitä ja tutkijoita. Sivuston sisältötuottaja on **Teija Riikola**.

NEUTRIINOILMAISIMET PYHÄJÄRVELLE

Eurooppalaiset tutkijat ovat vahvasti Pyhäjärvellä sijaitsevan Pyhäsalmen kaivoksen kannalla uuden jättiläismäisen neutriinolaboratorion sijoituspaikkana. LAGUNA-konsortio, johon kuuluu 47 tiede- ja teollisuuskumppania 14 maasta, suunnittelee Pyhäsalmen kaivokseen laitteistoa, jolla mitataan Euroopan hiukkasfysiikan tutkimuskeskuksesta CERNistä maankuoren läpi lähetettävää neutriinosuihkuja. Neutriinot läpäisevät melkein kaiken materian, mutta jättävät kuitenkin jäljen mittalaitteissa käytettäviin nesteisiin. Professori **Jukka Maalampi** Jyväskylän yliopistosta toteaa, että ”LAGUNA olisi ensimmäinen EU-maiden yhteinen tutkimuslaitos Suomessa. Sen vastaanottaminen vaatii valtiollaltamme vahvaa tahtotilaa ja halua

Arvo Ylpön nimikkosivustolla on laajasti tietoa Ylpön elämästä. Ylppö kuvassa keskellä.

tarttua suureen haasteeseen”.

Jos hanke toteutuu, ammuttaisiin Cernistä kymmenen vuoden kuluttua ensimmäinen neutriinosuihku. Etäisyys olisi juuri sopiva, 2 300 km. Sitä ennen maan uumeniin pitäisi louhia laboratoriotila, jonka suurin hiukkasilmäin olisi 30 metriä leveä ja sata metriä korkea. Rakentaminen Pyhäsalmen uumenissa kestäisi noin kymmenen vuotta ja toimintavaihe 30–50 vuotta.

SUOMEN TIETEEN HAASTEITA

Suomen Akatemia on julkistanut lokakuussa Suomen tieteen tilaa koskevan analyysin. Tämänkertaisessa *Tieteen tila 2012* -raportissa tarkastellaan suomalaista tutkimusjärjestelmää, eri tieteenaloja sekä tutkimusta niin kutsuttujen suurten haasteiden aloilla. Raportti osoittaa Suomen tieteen tilan olevan vakaa. Jotta tutkimus menestyy jatkossa, on korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kehitettävä opiskelijoiden ja tutkijoiden rekrytointia. Erityisesti post doc -tutkijoiden ja alkuvaiheen professorien rekrytointi nähdään tehokkaana tapana vahvistaa suomalaisen tutkimusjärjestelmän kansainvälisyyttä.

Tieteellisten toimikuntien arvioinnit pohjautuvat tieteenalojen tilan arviointiin syksyllä 2011 järjestetyssä 42 tieteenalakohtaisessa arviointityöpajassa. Raportissa kuvataan myös, kuinka paljon Akatemian hankkeissa on käsitelty sen nimeämien kuuden suuren ihmiskun-

nan ja yhteiskunnan haasteen teemoja. Näitä haasteita ovat pohjoinen ilmasto ja ympäristö, kestävä energia, kulttuurien vuoropuhelu, terve arki kaikille, oppiminen ja osaaminen mediayhteiskunnassa sekä väestön ja yksilön ikääntyminen ja vanheneminen. Suurten haasteiden ohella kansainvälisiä tieteen kehitystrendejä ovat monitieteisyys ja tieteidenvälisyys, avoimen tieteen eri muodot ja tutkimuskentän lisääntyvä kansainvälistyminen.

Valtion sektoritutkimuslaitosten kokonaisuusdistus on ollut myös syksyn kuluessa esillä. Sitä pohtineen työryhmän mietinnössä on monia aloitteita, kuten tutkimuslaitosten yhdistämisiä, yliopistoyhteistyön lisäämistä sekä strategisesti suunnatun tutkimuksen rahoitusvälineen luominen. Tätä uutta rahoitusvälinettä hallinnoiva neuvosto ehdotetaan sijoitettavaksi Suomen Akatemiaan.

Suomen tiedepoliittista keskustelua on hallinnut liiaksi innovaatiopolitiikka, jossa yliopisto nähdään talouden tukijana. **Antti Hautamäen** ja **Pirjo Ståhlen** tuoreessa kirjassa *Ristiriitainen tiedepoliittikkamme* (Gaudeamus 2012) kuvataan Suomen tieteen jännitteitä, joissa markkinalogiikka ja tiedelogiikka ohjaavat toimintaa vastakkaisiin suuntiin. Heidän mukaansa Suomeen tarvitaan tiedestrategia, jossa lähtökohtana on kattava ja syvälinen näkemys yliopistojen tehtävistä ja tieteen luonteesta. Suomeen on saatava pikaisesti myös tiedeministeri.

Yliopistot vaikuttavat yhteiskuntaan korkeatasoisen perustutkimuksen, tieteeseen perustuvan koulutuksen ja ihmiskunnan haastavien ongelmien ratkaisemisen kautta. Kirjoittajien mielestä Suomen kannattaa kulkea omia teitään ja rakentaa uudentyypistä yliopistoa, jota kirjassa kutsutaan uushumboltilaiseksi. Siinä yhdistetään tieteen perinteiset tehtävät – tutkimus ja opetus – ihmiskunnan haastavien ongelmien ratkaisemiseen.

AKATEMIAPALKINNOT

Suomen Akatemia on antanut vuoden 2012 Akatemiapalkinnot evoluutiobiologi, dosentti **Anna-Liisa Laineelle** Helsingin yliopistosta

ja elintarvikekemisti, dosentti **Mari Sandellille** Turun yliopistosta. Akatemiaturkija Laine sai palkinnon tieteellisestä rohkeudesta. Hän tutkii Helsingin yliopiston biotieteiden laitoksella, miksi kasvitaudit esiintyvät siellä missä esiintyvät ja miksi niiden isännilleen aiheuttama haitta vaihtelee niin paljon. Laine yhdistää työssään ekologisia kokeita genetiikkaan ja matemaattiseen mallinnukseen. Hänen tutkimuskohteenaan on Ahvenanmaan kuivilla kedoilla kasvava heinäratamo ja sitä infektoiva härmäsieni.

Akatemiaturkija Sandell sai palkinnon yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Häntä kiehtoo ruoka tutkimuskohteena. Hän yhdistää Karvas maku ja syömiskäyttäytyminen -tutkimushankkeessa elintarviketieteellistä osaamista käyttäytymistieteisiin ja genetiikkaan. Se on uusi ja mielenkiintoinen ruoan valintaan ja syömiseen liittyvä tutkimusalue.

VUODEN TIEDEKIRJARAATI

Vuoden 2012 tiedekirjaraatiin kuuluvat emeritusprofessori **Matti Sarvas** (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos), ruokakulttuurin professori **Johanna Mäkelä** (Helsingin yliopisto) ja tutkijatohtori **Mia Korpiola** (Helsingin yliopiston tutkijakollegium). Raadin sihteerinä toimii julkaisupäällikkö **Johanna Lilja** Tieteellisten seurain valtuuskunnasta.

Vuoden tiedekirja -palkinnon tarkoituksena on nostaa esille ansiokasta, mutta usein kovin vähälle huomiolle jäävää tutkimuskirjallisuutta. Palkinnon, jonka suuruus on 10 000 euroa, rahoittaa Suomen tiedekustantajien liitto. Lisäksi voidaan myöntää enintään kaksi kunniamainintaa, joihin liittyy 2 500 euron rahapalkinto. Palkinnon jakavat Tieteellisten seurain valtuuskunta ja Suomen tiedekustantajien liitto. Vuoden 2012 tiedekirja -palkinto jaetaan Tieteen päivillä 10.1.2013.

Ilari Hetemäki